

2015 tavaszának időjárása

PÁTKAI ZSOLT

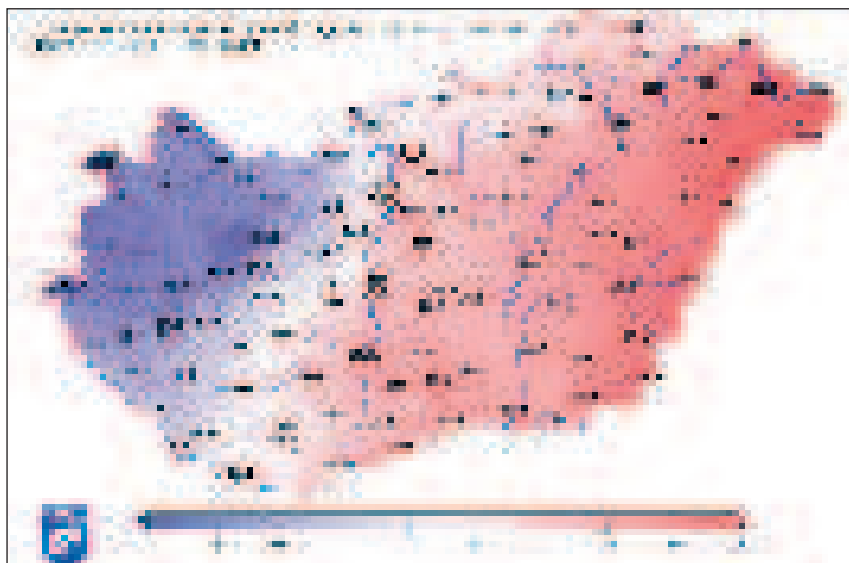
Száraz idővel kezdődött az idei tavasz, de május végére, amikor az aszály már súlyossá kezdett válni, megérkezett a várt csapadék, így a jelentős termés kiesés veszélye egyelőre elhárult. Az alábbiakban a száraz időn túl az egyéb fontos, illetve érdekes időjárási eseményeket ismertetjük.

Március

A hónap első dekádjában még télies hideg idő volt, amit március 2-án egy nyugat felől átvonuló hidegfront és a mögötte beáramló hideg, száraz levegő okozott. A frontot egyébként csupán a déli megyékben kísérte jelentősebb (10–15 mm) csapadék. Átvonulását követően anticiklon erősödött meg a térségben, amely néhány napig alig változtatta helyzetét. A magasnyomást kitöltő száraz, hideg levegőben éjszakánként ország-szerte fagyott, sőt 7-én és 8-án néhol erős fagy ($T_{min} < -5\text{ °C}$) is előfordult. Ennek eredményeként március 7. a hónap, s egyben a tavasz leghidegebb napjának adódott 2,6 °C-os átlaghőmérsékletével és a Zabarón mért -10,2 °C-kal.

Március 11-én ismét egy hidegfront vonult át fölöttünk, amely később a Fekete-tenger térségében lelassult, visszahajló okklúziós felhőzete pedig kelet felől hazánk fölé is benyúlt. Ugyanakkor ez a felhőzóna jelentős csapadékkal nem járt – inkább csak az északi, északkeleti megyékben esett ekkor az eső. A ciklon néhány nappal később feloszlott, eközben Észak-Európa térségében egy hatalmas kiterjedésű anticiklon épült ki, hazánk ennek a déli peremén helyezkedett el. A hűvös, keleties áramlás miatt a levegő hőmérséklete nem emelkedett számottevő mértékben egészen március 23-ig. Emellett ez a kontinentális légtömeg száraz is volt, így kisebb csapadék is csak elvétve fordult elő. Nem meteorológiai jelenség, de érdemes megjegyezni, hogy március 20-án a késő délelőtti időszakban részleges napfogyatkozás volt látható hazánk területéről. A derült ég kiváló lehetőséget adott a sugárzási mérésekre. A beérkező direkt nap sugarzás kevesebb, mint a felére csökkent a fogyatkozás időtartama során.

Március 23–24-én napkeltekor és napnyugtakor észrevehető volt, hogy jóval bágyadtabb a nap fénye, és koszosabb a levegő, mint általában szokott lenni. Az utólagos elemzés azt mutatta ki, hogy az a légtömeg néhány nappal korábban a Kelet-európai-síkság nyugati része fölött volt még, ahol ez idő tájt sokfelé végeztek tarlóégetést. Az égésből

1. ábra. A csúcshőmérséklet országos eloszlása 2015. május 21-én

származó füst maradványai még napokkal később is rontották a látási viszonyokat – ám akkor már a Kárpát-medence térségében.

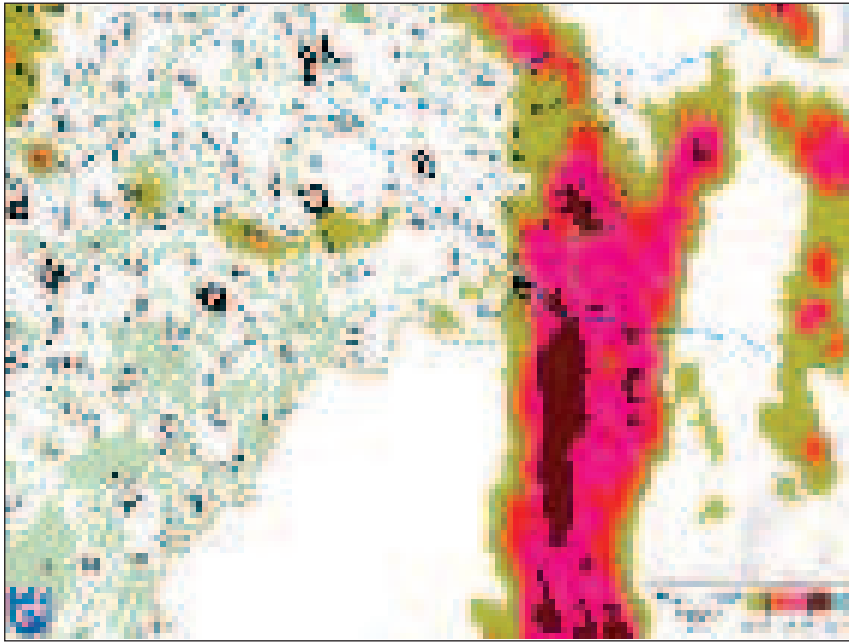
A „bágyadt napsütésnek” a március 25-én déliesre forduló áramlás vetett véget, a légtömegcsere hatására kitisztult a levegő. A következő napok során egyre melegebb levegő áramlott térségünk fölé. Hatására a napi középhőmérséklet három nap alatt mintegy 8 fokot emelkedett (5 °C-ról 13 °C-ig). Ekkor mértük a hónap legmagasabb hőmérsékletét is (24,1 °C, Sátoraljaújhely, március 27.). A hónap utolsó néhány napjában ismét frontok vonultak át felettünk, többfelé esett több-kevesebb eső. A legtöbb napi csapadék is ehhez az időszakhoz köthető (24 mm, Ják, március 26.). Szeles volt az idő, különösen 27-én fújta a Dunántúlon és a fővárosban nagy területen viharos északnyugati szél.

Március középhőmérséklete nyugat-keleti eloszlásban 1–1,5 °C-kal melegebbnek adódott az 1981–2010-es időszak átlagánál. A hőmérsékleti szélsőértékeket már korábban említettük. A legkevesebb csapadék Sátoraljaújhelyen (6 mm), míg a legtöbb Mátрасzentimrén (61 mm) hullott. Ugyanakkor az átlaghoz viszonyítva a Balaton keleti medencéjének térsége, valamint Fejér megye bizonyult a legszárazabbnak, itt csupán 20–30%-a hullott a sokévi átlagnak; az átlagértéket csak a dél-alföldi határvidék mentén érte el a csapadék mennyisége.

Április

„Bolondos” idővel kezdődött a hónap, az első dekádban egymást követték a frontok, néhány helyen hódarazsápor, jégdarazsápor is előfordult. Ekkor még gyakoriak voltak az éjszakai fagyok, napközben pedig a 20 °C-ot sem érte el a csúcshőmérséklet. Az időszak során a középhőmérséklet olykor 4–5 °C-kal az átlag alatt alakult. Változott a helyzet a hónap közepes harmadában, ahogy egy anticiklon helyeződött fölénk több napra. Folyamatosan melegedett a levegő, megszűntek a fagyok. A felmelegedési periódus legmelegebb napján, április 16-án Osló településen 29,2 °C-ig küszört fel a hőmérő higanyszála, ami egyben a hónap legmagasabb hőmérsékletét is jelentette.

Az átlaghoz képest 6–7 °C-kal melegebb időt egy hidegfront érkezése szakította meg április 17-én. Ekkor következett be a hónap első jelentősebb csapadék hullása, szinte ország-szerte esett, bár csupán néhány mm. Az éjszakai fagyok ismét visszatértek egy-két nap erejéig. Szerencsére nem tartott sokáig a késő tavaszi hideg, mert a későbbiekben ismét anticiklon befolyásolta a légköri folyamatokat, ez pedig sok napsütéssel, és melegebb idővel járt. A végre tartósan enyhe időben a gyümölcsfák és növények virágzása szinte egy időben indult meg. Egyes területeken olyan intenzív volt a növények pollenszórása, hogy a földet jól észrevehetően beterítette. A hetek óta tartó

2. ábra. A 2015. május 25-én átvonult zivatarok legerősebb radarjeleinek eloszlása. Az 50 dBZ feletti értékek már valószínűleg jeget okoztak, 60 dBZ felett pedig pusztító jégeső sújtotta az érintett területeket

száraz idő egyelőre nem okozott még komoly gondokat a mezőgazdaságban, mert a talaj mélyebb rétegei teljes mértékben telítettek voltak az őszi, téli csapadék következtében.

A hónap legvégén ismét légtömegcsere történt, a 28-án érkező hidegfront nem csupán több fokos lehűlést, hanem országszerte legalább néhány mm csapadékot is hozott magával. Ugyanakkor Baranya megye déli részén egy tartósan fennálló intenzív csapadéközóna alakult ki, így ott jelentős mennyiségű csapadék hullott. Mérőállomásaink közül Karapancsa 42, Kémes 51, Drávaszabolcs pedig 57 mm-t jelentett.

Száraznak bizonyult az idei április, hiszen az ország nagy részén nem érte el a 15 mm-t a havi csapadékösszeg. Az országos átlag 11 mm-nek adódott, ami jelentősen elmarad a 44 mm-es sokéves átlagtól. A legszárazabb területek a Duna-Tisza közén, valamint az Északi-középhegységben voltak, a legkevesebb havi csapadékot a Pest megyei Tura jegyzi (1,7 mm), a legtöbb pedig Drávaszabolcsra esett (60 mm). Mint látható, a drávaszabolcsi csapadékmennyiség 95%-a egy nap alatt hullott le, a maradék 3 mm pedig a hónap többi napján oszlott el. A hónap legalacsonyabb hőmérsékletét Zabaron regisztráltuk (-7,0 °C, április 4.), a legmagasabb hőmérsékletet már korábban említettük.

Május

A tavasz leginkább változékony és legcsapadékosabb hónapja május volt. Az egész hónapot jellemezte a rendszeres fronttevékenység.

Olykor ezek a frontok gyorsan átvonultak térségünk felett, a hónap vége felé azonban tartósabban fölöttünk maradtak.

A hónap első két dekádjára a gyors frontátvonulás volt a jellemző. A hőmérséklet néhány fokos ingadozással a sokévi átlag körül változott. Bár országos átlagban május 6-a adódott a legmelegebbnek, mégis a hónap legmagasabb hőmérsékletét – 32,3 °C-t – május 19-én regisztráltuk az Alföldön található Dévaványán.

Május 6-án egy hidegfront átvonuláshoz kapcsolódóan egy hosszú életű heves zivatar (szupercella) okozott károkat több dél-alföldi településen. A zivatar a Balaton nyugati medencéjében kezdett megerősödni, majd Somogy és Tolna megyén is áthaladt. Legfejlettebb állapotát Bács-Kiskun és Csongrád megyékben érte el, a Paks-Soltvadkert-Szentes vonal mentén 90 km/h-s szélrohamokat és jégverést okozott, csak Békés megye fölé érve csitult el a vihar.

Ezen időszak során a csúcshőmérséklet már szinte végig meghaladta a 20 °C-t, gyenge fagy csupán Zabaron volt május 1-én. Több alkalommal fordult elő csapadék, ezek közül a legtöbb május 13-án esett, országos átlagban mintegy 7 mm. Ennek jelentős része a Dunántúlon hullott, míg északkeleten egyáltalán nem volt csapadék.

A hónap utolsó harmadában kiadós esőzések és felhőszakadások alakultak ki. Ennek oka az volt, hogy egy hidegfront az Alpok fölött átbukva hullámot vetett, majd egy önálló ciklon fejlődött ki a fronton. Ez a ciklon, mivel eléggé délre került, csak lassan mozgott, és több napon át a Kárpát-

medence térségében örvénylett. Több jelentős időjárási esemény is ehhez az időszakhoz kapcsolódik.

Országszerte kiadós csapadékkal járt a több napos ciklontevékenység, amely a már-már súlyossá váló aszályt egy csapásra megszüntette. A legtöbb csapadék 22-én esett, ekkor országos átlagban 16 mm hullott. A május 19–26. közötti egy hét során országosan mintegy 40–80 mm csapadékot regisztráltak, csupán a Nagykunság, a Hortobágy és a Nyírség egyes részein mértek ennél kevesebbet. A csapadék zöme a Dunántúlt és a Dél-Alföldet áztatta, ezen belül is kiemelten a Dél-Dunántúlon esett a legtöbb, 60–80 mm, sőt Babócsáról 119 mm-ről érkezett jelentés. Nem csupán az eső mennyisége volt jelentős, hanem a nyugati és keleti területek közötti hőmérsékletkülönbség is: napokon keresztül 12, 18 °C különbség állt fent a Kisalföld és a Tiszántúl között (**1. ábra**). A talaj telítődése következményeként kisebb árhullámok is elindultak a nyugat-magyarországi folyókon, de komoly gondot nem okoztak.

Még egy eseményre érdemes felhívni a figyelmet ebből az időszakból. Május 25-én a Tiszától keletre rendkívül labilis egyensúlyi állapotúvá vált a levegő. Ekkor egy hatalmas méretűre hízott szupercella alakult ki a Szilágyság fölött, majd észak felé haladva átvonult a Szamosköz térségén is. A vihar útját szélrohamok és pusztító jégverések kísérték mind Erdélyben, mind a Szamosközben (**2. ábra**). Az érintett magyarországi 21 településen a károk összértéke meghaladta az 5 milliárd (!) forintot, amely annak fényében különösen jelentős, hogy ez a károkozás mindössze egyetlen zivatarfelhőhöz volt köthető.

A hónap utolsó néhány napjára megnyugodott az időjárás, ám a magasban hideg levegő érkezett fölénk. Bár a leghidegebbet május 1-jén Zabaron mértük (-0,8 °C), országos átlagban a május 29-i hajnal bizonyult a leghűvösebbnek az 5,6 °C-os átlagértékkel, így nem csoda, hogy gyenge talaj menti fagy is előfordult ezen a napon.

Május hőmérsékleti szélsőértékeiről már beszéltünk, a csapadékot tekintve pedig a legtöbbet Babócsán (156 mm), míg a legkevesebbet Tápíószelén (29 mm) regisztrálták. A legnagyobb 24 órás csapadékösszeget Murakeresztúron mértük május 22-én (57 mm). Havi átlagban az ország délnyugati kétharmad részén az átlag 100–250%-a, míg északkeleten kisebb körzetektől eltekintve csupán 60–90 %-a hullott.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy bár a tavasz kissé szárazabb volt, mint az átlag, mégsem alakult ki súlyos aszály. Nagyobb területet érintő, szélsőségesnek nevezhető időjárási esemény sem volt az időszak során, bár egy-egy zivatargóc lokálisan nagy pusztítást végzett. ☁